

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Satirer, 1720-42

Citation: Falster, Christian: "Satirer, 1720-42", i Falster, Christian: *Satirer, 1720-42*, udg. af Aage Schiøttz-Christensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1982, s. 69. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-falster05-shoot-idm140600520092368/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Satirer, 1720-42

Disse Tidens onde Optugtelse

Selv om der kan anføres rimelige grunde for en antagelse af, at »Verden som et Doll-Huus« er den først skrevne af Falsters satirer (indledningen, s. 22-23), er »Disse Tidens onde Optugtelse« i hvert fald den først offentliggjorte.

Efter sit indhold har den nær forbindelse med den Juvenaloversættelse, som Falster havde fuldført, men så henlagt efter opfordring af Chr. Rantzau. Sammenhængen kan være den, at da han jo nu skulle betrede en helt ny bane, kan hans forsigtighed i første omgang have tilskyndet ham til at blive liggende i Juvenals kølvand fremfor straks at stikke i søen på egen hånd. Desuden lå trangen til at følge mønstre ikke alene i hans egen natur, men var også et væsentligt element i den klassikerbeundring, der var fundamentet i hans dannelse.

Tekstforhold

»Disse Tidens onde Optugtelse« foreligger i syv tryk fra 1720 til 1749 og findes desuden optrykt i Wielandts »Samling af smukke og udvalde Danske Vers«, 1726, s. 299-317.

Om årstallet 1716 på førstetrykket som fejl for 1720 henvises til indledningen s. 27-28.

Endvidere er der fra fjerde oplag og fremefter kommet uorden i udgavernes angivelse af deres plads i rækken: *trede* gang oplagt skal være fjerde, *fjerde* skal være både femte og sjette, *femte* skal være syvende.

Man får således følgende række af udgaver:

- A = Førstetrykket med 1716 forstået som fejl for 1720
- B = Anden Gang oplagt, Tryckt Aar 1721
- C = Trykt 3die Gang, Aar 1722
- D = Wielandts optryk 1726 i ovennævnte samling
- E = Trede Gang oplagt (med *Tredse* = fjerde), 1733
- F = Fierde Gang oplagt (med *Fierde* = femte), 1736

70 *Disse Tidens onde Optugtelse*

G = Fjerde Gang oplagt (med *Fjerde* = sjette), 1739

H = Femte Gang oplagt (med *Femte* = syvende), 1749

Nærværende udgave gengiver førsteudgavens tekst – dog med overtagelse af de senere tryks komma i stedet for skråstreg.

Varianter

1,3 anvender] anvende E, F, G, H. – 3,1 hvorledes gaar det til] hvorledes det gaar til E, F, G, H. – 5,3 Quixott] Quichot H. – 8,7 Strømpen] Strømper E, F, G. – 10,2 syndig] synlig E, F. – 12,2 brødden] brudden C, D. – 14,5 alleene] alleine C. – 23,7 den gode Rug som beste Hvede mætter] den gode Rug, som beste Hvede, mætter B, E, F, G, H. – 24,7 desforuden] derforuden C, D. – 32,2 Haarhed] Haardhed B, E, F, G, H. – 33,1 Overflod] Overflød F, F, G, H. – 39,5 Hun nep kand sette Foden frem:] Hun nep kand sette Foden frem: D, G, H. De øvrige tryk er fælles med A om det uheldige semikolon. – 55,2 slaaes] slaaes B, E, F, G, H. – 68,5 Befodring] Befordring F, G, H.

Titlen: onde] dårlige, slette.

1,1: *Cato*] den samling moraliserende læresætninger, der går under navn af *Dicta Catonis* ell. *Catonis Disticha*, henførte man endnu på Falsters tid til Cato d. Ældre (234-149 f.Kr.) – ham, der har givet anledning til begrebet catonisk strengthed. Den stammer imidlertid fra det 3. ell. 4. årh. ef.Kr. Men at forfatteren, en vis Dionysius Cato, har været Falsters mand, ses af formaninger som denne: »Sky terningspil, dyrk de boglige kunster!« (*Aleam fuge, discas litteras!*), jvf. str. 11.

2,4: *til Rom*] i Rom.

3,5-8: *En dårlig Fader o.s.v.* ...] se Falsters note til *Juv.* 1,5. – Da Juvenal taler om »en døgenigt af en fader« (*nebulone parente*), kan *dårlig* godt her have betydningen af *ringe beskaffenhed* (og ikke som ellers: *uklog, tåbelig*).

- 5,3: *Grillenfænger Don Quixot*] da Cervantes' roman nævnes som eksempel på ringe lektur, har Falster næppe kendt den, men blot hørt eller læst noget forkert om den. – 5,4: *Roselli*] formentlig en ital. ell. fransk roman, men uvist hvilken. – 5,5-8: *Om en Roman ej ligesom o.s.v. ...*] i Paris og Rom ærer man snarere Luther mere, end vore unge gør, men da det i disse katolske hovedbyer er mere end småt med ærbødigheden over for protestantismens lærefader, og vore unge ærer ham endnu mindre, idet de i stedet for hans katekismus lærer romaner udenad, vil det sige, at de unge slet ikke ærer ham – d.e. de hverken får eller har nogen ret til kristendom!
- 6,7: *En F...*] Chr. Rantzau udtyder *F...* som Ferguson (*Falsteriana*, s. 131) – navnet på den franske selskabsdame hos fru Harboe (f. Fuijen) på Støvringgård, der var Ribe Katedralskoles velgørende, og hos hvem Falster var velkommen gæst. – *en Dydens Lem*] hos Falster er ordet *lem* altid fælleskøn.
- 7,5: *Juvenals*] se indledn. til noterne til *Juv. – Skriftt at staa*] efter gammel kirketugt skulle visse forbrydere *stå skrifte*, d.v.s. bekende deres synd i menighedens nærværelse.
- 8,1: *Dobler*] selv om figuren er hentet fra Juvenal (se *Juv.*, str. 2) har den tilknytning til dansk virkelighed. Enevælden forbød alt hazardspil (Ediv. Holm, 1, s. 294). I en af Christian d. 5.s forordninger tales der om, at latinskole-disciplene lod sig forføre »i Drik- og Dobbelhuse« (ib., s. 396). Om politiets kamp mod falskspillende bondefangere beretter O. Nielsen, s. 208-09. – 8,3: *Handel*] gerning, sysselsættelse.
- 9,1-4: *See! naar den Lille merker, at o.s.v. ...*] se Falsters note (a) til *Juv.*, 1.
- 10,3: *cing & neuf*] de to franske talord (= fem og ni) var navn på et terningspil, der spillede på værtshuse, undertiden med falske terninger (O. Nielsen, s. 208). – 10,8: *luderlig*]

72 *Disse Tiders onde Optugtelse*

- fordærvet, lastefuld, letsindig. – *forspiller*: ødelægger ell. taber ved at spille forkert.
- 11,7: *sidder i Beet*] sidder i uheld, taber.
- 12,2: *brødden*] som der er brud på, beskadiget, revnet; sideform til *brodden*, jvf. brodne pander, brodne kar.
- 13,8: *Baader*] gavner – nemlig sig selv, idet vanen at bruge fif og trick føres med over i det borgerlige erhverv, f.eks. som prokurator.
- 14,8: *Skalcke-Fund*] nedrig list, rænke, bedrageri. *Skalk*: skurk, slyngel, bedrager.
- 15,1: *Tenk*] se s. 67, punkt 4.
- 16,6. *det gemeene Beste*] almenvællet. – Om *gemeen* se s. 67, punkt 4. – 16,7. *Kunst og Flid*] smagn. Brorsons »... bruge al sin Kunst og Flid – Guds Naade at ophøje«. – Vilh. Andersen taler om »den lavslige Ordforbindelse: Kunst og Flid (*ars et industria*)« og bruger nærv. vers af Falster, det anførte af Brorson samt et af Tøger Reenberg, indeholdende samme udtryk, til motto for sit kapitel om Holbergs samtid (*III. da. Litt. Hist.*, II, s. 232).
- 17,2: *lever Lekker*] lever i vellevned, lever flot. – Selv om Falsters kritik falder sammen med renealdens forsøg på at sætte grænser for ødselhed og luksus i levemåden (Edv. Holm, I, s. 298 ff.), er udgangspunktet Juvenals skildring af, hvorledes sønnen får levemandsvaner efter faderens eksempel, allerede før knægten er kommet af med sine mælketænder (*nondum omni dente renato*), jvf. *Juv.*, str. 4 og nærv. satires str. 18.
- 18,5: *sette priss paa*] vurdere, værdsætte, skatte (højt ell. lavt).
- 19,4: *Børsens Lade*] efter at boghandel var blevet forbudt i kirkerne (1658), blev den henlagt til Børsen. *Lade*: Boglade. – 19,5: *Apiculus*] en romersk levemand på Augustus' tid, hvis navn siden er blevet brugt som betegnelse for den alt for kræsn.

20,3: *den Franske Kok*] i Holbergs »Jean de France« (III, 1) vil Jean spise til middag hos den franske kok Peche i Pilestræde og erklærer, at dersom der ingen fransøsk kok var i byen, måtte han sulte ihjel. – Ang. navne og andet vedr. byens franske kokke er Werlauff og O. Nielsen ikke ganske samstemmende.

20,7-8: *At band til fremmed Brød og Vand o.s.v. ...*] som levemand er han blevet uvant med simpel hverdagskost, d.e. brød og vand er blevet ham *fremmed*, men da pengene er væk, *trænger* han til denne den allerbilligste kost, men kan *te* have svært ved at skaffe sig blot den.

Tanken kunne også være, at han tit må føle trang til det simple af lede ved det alt for udsøgte. Derimod er det næppe meningen, at levemanden ender som straffefange på vand og brød: den slags sker som regel kun én gang og ikke tit!

21,1: *Epicuri Sect*] den græske filosof Epikuros (341-270 f.Kr.) opfattes her som ophavsmand til en livslære, der går ud på (materiel) nydelse, jvf. begrebet en epikuræer. – 21,3-4: *Confect paa Frådseri*] idet *paa* forstås som »lige umiddelbart efter, lige ovenpå« (ODS *paa*, bet. 5), kunne meningen være: du, som er skyld i, at din discipel får brød og vand som dessert (*Confect*) oven på sit frådseri. *Confect* kan dog også forstås i betydningen: *traktament, behandling*. – 21,6: *Naturen*] er for Falster vejlederen til enkel og gudvelbehagelig livsførelse – ikke arsenal for en fri tænkningens argumenter mod ortodoksien. For Falster var en »naturalist« ensbetydende med en ateist, d.v.s. en lastværdig, ja kriminel personage. – 21,7: *Lacedæmon eller Rom*] Lacedæmon, d.e. Sparta, og Rom før forfaldet repræsenterer en livsførelse, der bliver en dom over enhver Apicius, fordi den er i overensstemmelse med naturen.

23,5: *Groevbrød paa Augusts Dug*] i sine kejscerbiografier for-

74 *Disse Tidens onde Optugtelse*

tæller Suetonius (2. årh. ef. Kr.), at Augustus med glæde lod sig nøje med groft brød.

24,5-8: *See! dersom Adam o.s.v. ...*] ifølge 1. Mosebog, 5. kap. blev Adam 930 år, og – hævder Falster – den alder ville han ikke have nået, hvis han havde levet efter de franske kokkes husholdning!

Falster udtaler sig kun om Adams aldersforhold, ikke om kokkenes eller andres, så når Chr. Rantzau bemærker, at der ikke foreligger noget bevis for, at de franske kokke ikke skulle blive lige så gamle som andre (*Falsteriana*, s. 132), misforstår han Falster samt røber, at han ikke har samme faste Bibeltro som han.

25,1: *en Enekratit*] enkratitterne var en oldkirkelig sekt, der forbød nydelse af kød og vin med det sidste forbud udstrakt til Nadveren. Om den gammeldags placering af Enekratit som prædikatsnominativ se s. 66, punkt 3. – 25,3: *Saba Eremit*] klippeklosteret Mar-Saba ved Det døde Hav har bevaret navnet på den hellige Sabas, en byzantinsk eremit (439-531), der ved sin strenge livsførelse bidrog til genrejsningen af datidens munkeliv.

26,7: *Antropophagi*] ordet, der har tryk på tredje stavelse, er latiniseret flertal af gr. *antropófagos*: menneskeæder.

28,3: *gør ej denne Mus*] får ikke barnet til at tie og holde inde med sine uartigheder. – 28,7: *Chrysippus*] stoicismens systematiker (280-206 f. Kr.). Men end ikke han ville kunne bibringe dette barn den ro, der indfinder sig, når man føjer sig ind i helheden ved at tøjle sine følelser og lidenskaber («stoisk ro»).

31,1: *Tenk*] se s. 67, punkt 4. – 31,5: *din fule Ømhed*] da Falsters fordømmelse næppe strækker sig længere end til at finde denne ømhed *forkastelig* ell. *ilde anbragt*, synes samtlige de i ODS anførte betydninger af *ful* her at være for stærke.

32,3-4: *Endskjönt en Abe o.s.v. ...*] selv om livfuld holdnings-

- løshed (aben) kan ville det rigtige, sker det kun momentvis og uden princip og er derfor værre end den måske overdrevne, men altid faste og gedigne myndighed (løven).
Over alt: overhovedet, i det hele taget. – 32,6: *Klindtefuldt*] som i lignelsen om klinten (rajgræsset) og hveden, Mattæus 13, 24-30.
- 33,6: *Af Uforagt*] af vanvare, uforsædligt.
- 34,3: *naar*] medens, medens derimod. – 34,4: *over*] det var endnu hustugtsens tid. Danske Lov 6-5-5 bestemte, at »Husbond maa revse sine Børn og Tyende med Kæp eller Vaand, men ej med Vaahen«.
- 35,5-8: *Men tænk derbus, at Herrens Been o.s.v. ...*] disse linjer har Falster overført fra Juvenaloversættelsen. Se *Juv.* 5,5-8 samt noten dertil.
- 36,1: *Senecam*] akkusativ af navnet *Seneca*. – Den ældre Seneca (54 f.Kr.–42 ef.Kr.), faderen til filosofen af samme navn, har i sine *Controversæ* skildret politikeren, digteren og historikeren *Asinius Pollio* (75 f.Kr.–5 ell. 13 ef.Kr.) som hårdhjertet og tyrannisk. – 36,3: *Rutilo*] dativ af *Rutilus* – navnet på den problematiske fader hos Juvenal. Se note til *Juv.* 5,1. – 36,5: *Polyphemus*] genitiv af *Polyphemus*, se note til *Juv.* 6,7. – 36,7: *Siren*] det græske *seiren* som betegnelse for et kvindeligt fabelvæsen, hvis sang sammen med hendes medsøstres lokkede sømænd i fordærv, er gået over i latinen i to former. Vel af hensyn til versrytmen bruger Falster her formen *siren* (med tryk på første stavelse) i stedet for den form *sirena* (med tryk på anden stavelse), som eftertiden helst har villet tage til sig. – I *Juv.* 6,5 bruges gengivelsen *nattergal* (idet sirenerne tænkes skabt halvt som fugle).
- 38,2: *Antiphatas*] er i Odysseen Læstrygonernes grusomme konge. – 38,3: *forekommer*] kommer for øje, viser sig for, møder. – 38,6: *Trodtz*] trods – her i betydningen: *om kap med, bedre end*. – 38,6: *Grækernes Helene*] den skønne Hele-

76 *Disse Tiders onde Optugtelse*

ne. hvis bortførelse blev årsag til den trojanske krig. – 38,7: *Skiltei*] Vidensk. Selsk.s Ordbog, 6. tom. 1848: »... *kønge Skiltei ud*, siges i Hverdagssproget om den, der ved sin Adfærd synes at ville indbyde andre til noget; bruges især om letfærdige Fruentimmer«.

39,5: *sette Fuden frem*] ang. det uheldige semikolon henvises til varianterne. – 39,7: *Coridon*] navn fra hyrdedigtningen, her brugt som betegnelse for den smægtende tilbeder. – 39,7: *denne Lem*] se note til 6,7.

40,3: *Tøp*] hovedpynt, bestående af vifteformet, opstående kniplingsbesætning med båndsløjfer.

40,6: *indianske Dukker*] en galanteriartikel, men hvilken kan ikke oplyses. – Efter tidens sprogbrug sigter *indiansk* ikke mod Nordamerika, men mod den fjerne Orient i vag almindelighed. En sagkyndig ved Nationalmusæets udstilling »Det indianske Kæmmer« har meddelt, at kinesiske dukker (nikkedukker) først kom til Danmark i 1732, med tilføjelse af, at man ikke kunne sige, hvad Falster så skulle sigte til.

Da Christian d. 5.s forordninger af 1683 om klædedragt o.s.v. (Edv. Holm, I, s. 302) nævner »... alle Slags ostindiske Silkevarer, som med Kompagniets Skibe hidkomme«, henstiller udgiveren som hypotese, at dukke kunne betyde *garndukke* – altså et fed fint silkegarn.

40,7: *Louises Kram*] i »Barselstuen« (II, 9) nævnes *Louise* som indehaver af en af de tre butikker, hvor damerne fandt det *m* at købe snustobak. Werlauff giver hendes fulde navn: *Lovise Rosset* (s. 151) og anfører det vidnesbyrd af byfogden fra 1708, at hun »sidder i god Brug og Negroce med franske Varer og Galanterier«. – Den grundige Werlauff er på samme side kommet for skade at lade *Lovise* handle med *indiansk Sukker* med fejlretering af nærv. strofe af Falster. Skulle Werlauff her have ret, ville ordet *sukker* komme til at rime på sig selv, og den galante

tilbeder ville komme til at forære damen først sukker og så sukker igen!

41,8: *Courtsaner*] flertal af *courtisan*: en tilbeder.

42,5-8: *Celine, Clelie, Faramond*] efter sammenhængen: franske romaner af tvivlsom værdi. Forfatternavnene har ikke kunnet oplyses. – 42,6. *torde ved*] det gammeldags *torde ved* betyder »behøve, have nødig«. *Ved* er adverbium og udtales trykstærkt.

43,2: *Velhyst*] vellevned, overdådighed, luksus. – 43,3-4: *spaa om hendes Jomfru Datter*] forholdet mellem moder og datter er bygget over det tilsvarende hos Juvenal mellem *Larya* (d.e. »den gavmilde, den rundhåndede») og hendes datter (*Laryæ filia*). – 43,6. *Lucretia*] ifølge romerske sagn indbegrebet af kvindelig dyd. Voldeligt krænkert af en kongesøn dræbte hun sig selv efter at have taget det løfte af mand og slægt, at de ville hævne forsmædelsen: de dræbte kongesønnen – og indførte republikken. – 43,7-8: *Et kroget Træ o.s.v. . .*] medens ordsproget i Falsters form er negativt i begge arvegangens led, har det tilsvarende i Maus Samling (nr. 5088) negativt afkom af positivt ophav: »Der voxer undertiden en kroget Gren paa et ret Træ».

45,7: *Cleopatra*] i forbindelse med en række udgivelser af folkebogstypen (*Ugelspil, Magdelone o.s.fr.*) nævner Werlauff (s. 146) også en *Cleopatra* (hos Falster med tryk på 3. stavelse).

47,2: *Brille*] sætte én briller på næsen = narre, føre bag lyset. – 47,3: *et V og K*] efter deres form er disse bogstaver grendelte som hanrejens to horn. – Se først Falsters fodnote til *Juv.* 8, dernæst udgiverens note til *Juv.* 8,3.

48,3: *Tamper-Ret*] den domstol, der behandlede ægteskabs- og horsager. Retten blev sat fire gange om året på visse dage, opr. katolske festdage. Det latinske *tempora* (= tider) blev i folkemunde til *Tamper*. – 48,7: *Trods*] se note til

78 *Disse Tiders onde Optugtelse*

- 38,6. – 48,7: *Nonne eller Jesuit*] begge mestrer udspekuleret list, men denne hustru er deres overmand.
- 49,3: *Munster*] mønster. – 49,4: *Elske-Kunsten*] allusion til *Artis Amantia* – Ovids digt om nævnte kunst. – 49,6: *en Bilde*] i fabelen ville musene se at få hængt en bjælde om halsen på katten, for at de i tide kunne advares om dens komme.
- 50,5: *Actæon*] blev af Artemis forvandlet til en hjort. De fremspirende takker ses her som svarende til hanrejens horn.
- 51,1: *din Moders Særk*] jvf. ordsproget: »Datter farer gerne i moders særk«, d.e. efterligner hende (Maus Samling nr. 1251). – 51,3: *Værk*] urværk med tilhørende visere. – 51,5: *gemeent*] offentligt, tilgængeligt for alle. – 51,6: *Borger-Stuer*] borgestuer – opholdsstedet for tyendet på større gårde. – Holberg sammenstiller »Kroe-Huuse og Borge-Stuer« som steder for slibrig ånd og tone (cit. efter ODS). – 51,8: *Spi*] spy, d.e. æg, som spyfluen har lagt på kødvarer.
- 53,2: *begiver*] opgiver, lader fare. – 53,4: *modig*] overmodig, kry, hovmodig, arrogant. – Om Falsters brug af dette ord se note til *Udenl. Rejse*, titlen.
- 53,4: *Dage-Driver*] idet Falster ser sin dagdriver som et menneske, der flygter fra sine pligter over for samfundshelheden, går han m.h.t. landets militære beredskab ud fra synsmåder og normer, der først realiseredes med Junigrundlovens bestemmelser om alm. værnepligt, og kommer derved ud i den modsigelse, at hans kritik af dagdriveren rammer ham selv: skønt i den bedste alder for våbenføre mænd blev Falster jo også hjemme ved kakkelloven og middagsmaden, da »Folket stod for Stade«, som ved de andre krigsgehigheder i str. 54.
- På tiden for hans digt var kun bonden værnepligtig – alle andre var fritagne, adelen også (Edv. Holm, I, s. 436).

Da Frederik d.4. oprettede *landsmilitsen* i 1701, har ifølge Edv.Holm forestillinger om en kommende alm. værnepligt været medvirkende, idet denne konge havde ladet »Tanken om et nationalt Værns Betydning komme stærkere frem, end det var sket i Aarhundreder« (I, s. 437).

Denne synsmåde har Falster været idealistisk begejstret for. I hans store digt om Frederik d.4.s højst-priselige regimente (først trykt 1770) ser man bonden rette ryggen i ligeværd med andre, idet det hedder om landmilitsen:

Vor kække Bonde-Søn skrev under med sin Fed,
At tiene Kongen Troe i farer, Kuld og Sved.
Han Bonde-Klatterne begyndte at afvaske,
Iførte sig Gehæng med Kaarde, Flint og Taske,
Ansaæ det for en Rang at være med Militz
Og for en Lærdom at forstaae sin Exercitz.

Men hvad virkeligheden har været bag dette påståede frimandsvæsen, får man et glimt af ved at høre Holbergs Jeppe berette om sin tid under »Malicien« og følge hans og Jakob Skomagers udveksling af minder fra dengang, de var »i Companen sammen« – også ved Wismar, hvor Jakob løb bort og skulle være hængt.

Det, der hindrede kongens og Falsters vision i at blive virkelighed, var de uoverstigelige standsgrænser. Spærret inde bag dem tvinges Falster her til at nøjes med en idealitet uden indsats og en satire uden hold i virkeligheden.

Idet Falster gør bonden til soldat på alles vegne, intonerer han den lovsang til den danske landsoldat, der kulminerede med Følgers raske vise fra 1848 (»Den gang jeg drog af sted ...«) – og som Grundloven derefter gjorde overflødig.

53,6-8: *Hvad Meen hand har paa Armen o.s.v. ...*] den placc-

80 *Disse Tidens onde Optugtelse*

ring af hånden i lommen eller barmen, der i virkeligheden er udtryk for passivitet og dovenskab, antages ironisk at bero på et eller andet *mén*, d.v.s. skade eller beskadigelse. – Da det fremgår af alt det øvrige, at vor dagdriver ikke er bondefødt, var han ikke værnepligtig, og har altså ikke behøvet at tilføje sig selv noget *mén* for at slippe for at springe soldat.

Hvordan bonden var stillet, fremgår af følgende replik af en bonde i Holbergs »Melampe« (1. akt, 1. scene): »Førend jeg lar mig hverve, før skjær jeg min Tømmel-Finger af; saa gjorde baade min Faer og min Far-Faer og derved undgick at blive Soldater«.

54,1-8: *Paa Skuane* o.s.v.] strofen opregner en række begivenheder i Den st. nord. Krig: nederlaget ved *Helsingborg* 1710, sejren ved *Stade* i Nordtyskland 1712, erobringen af *Rygen* 1715, *Wimmurs* endelige fald 1716.

55,4: *Thi see, hans Fader døde*] Falster springer nu en generation tilbage, idet han fra denne strofe til og med str. 68 ikke skildrer den lige nævnte dagdriver, men dennes fader – i god overensstemmelse med Juvenals tanke om den skyld, faderen pådrager sig ved at være dårligt eksempel. – 55,5: *Skjørbug*] den usædvanlige – og utrigtige – forklaring af denne sygdoms årsag kunne bero på, at Falster er under indflydelse af det høgelydende førsteled i ordet *skjørlecned*. – 55,7: *Snuftobak*] ældre benævnelse for *snustobak* (fra ty. *Schnupftobak*).

56,1: *Testament*] har ved sammenblanding med *testimonium* (= vidnesbyrd) fået betydningen: levnedskildring af en afdød, som i ældre tid oplæstes ved begravelsen. – 56,5: *bevust*] bevidst (jvf. rimet på *mist*). Her i betydningen: *bekendt, velkendt*.

57,2: *Hørsummelig*] lydig. – 57,3: *De Sybariters Polstrel*] sybariternes levevis. – Indbyggerne i byen Sybaris i Syditalien havde i oldtiden ry for at føre et yppigt og overdådigt

- liv. *Politie*: organisation, indretning, forfatning, altså her = vedtagen måde at leve på.
- 58,1: *Et Apostolsk Sammenskud*] er »en søgt og tvungen Vittighed. Det skal nemlig være en Oversættelse af Benævnelsen *Symbolum apostolicum* og staaer i Verset istedenfor *Catechismus*« (R. Nyerup i »Den danske Digtekunst«, II, 1808, s. 234).
- 59,3: *Tranquebar*] på Forindiens østkyst var i dansk besiddelse 1616-1845 og anvendtes som forvisningssted. – 59,5: *Molesworth*] engelsk udsending i Danmark 1689-92. Udgav i 1693 bogen *An Account of Denmark as it was 1692* med stærk, men ikke uberettiget kritik af regering og samfundsforhold. For den loyale Falster er bogen et smædeskrift.
- 60,2: *det vil jeg ej amrøre*] når Falster ikke vil gå nærmere ind på forholdet til kirken, lader han måske derved skinne igennem, at hans dagdriver var ateist – og det var en prekær sag, jvf. note til 21,6.
- 61,2: *Nægle*] negle. – Man kan være i tvivl om, hvorvidt Falster har tænkt sig dagdriveren som enten adelig eller borgerlig. Medens forholdet til studeringer og kirke peger mod den velbårne junker i *Leve-Regler*, fører det uplejede ydre i modsat retning, men med ret ubestemt adresse. – 61,5: *sit Skæg*] for at slippe for alt besvær overlod dagdriveren gerne sit skæg til jøderne, for hvem det var helligt (3. Mosebog 21,5). En israelit bortbarberede kun skægget som tegn på sorg (Jer. 41,5 og 48,37). – 61,7: *torde ved*] se note til 42,6. – 61,8: *At gaa paa Steene-Vej*] d.c. på vej, der volder besvær.
- 62,2: *at tiene Landet*] begrebet har såvel militært som civilt indhold. På det første afgav Københavns borgere eksempel, da de »gik til volds« under belejringen 1658. M.h.t. til den civile tjeneste havde enevælden på forskellig vis inddraget både borgere og bønder i sine forsamlinger på lavere og højere trin.

82 *Disse Tiders onde Optugtelse*

63,8: *Domitianus*] om den romerske kejser Domitian (81-96 ef.Kr.) berettes det, at han hver dag låste sig inde en times tid for at fange fluer og spidde dem på en nål. – I udtrykket *fange griller* er grille egentlig betegnelse for et insekt – en fårekyling.

64,2: *gemeene*] se s. 67, punkt 4. – 64,4: *Theologus*] ordet har tryk på 2. stavelse. – Da lapperne jo var hedninger, kunne han nemt glimre som teolog blandt dem. – 64,7: *Matbematicus*] Chr. Rantzaу forstod ikke meningen (*Falsteriana*, s. 132), hvad man næppe heller kan fortænke ham i. – Følgende kunne bringes i forslag: Da Gud jo havde givet Noa alle tekniske anvisninger til bygning af Arken, incl. de nøjagtige mål (1. Mosebog, kap. 6, 14-17), bliver den, der på egen hånd vil konstruere en ark, nok til skibsingeniør (= mathematicus), men en naragtig og uduelig sådan.

Skulle det være forklaringen, bliver det et nyt eksempel på, at Rantzaу var mindre bibelfast end Falster, jvf. Adam og de franske kokke, str. 24, 5-8 med note.

65,5: *Moskov*] Moskva. – 65,8: *Barbariet*] da Marokko, Algier, Tunis og Tripolis, der beboedes af berbere, tilsammen kaldtes Barbarekstatene ell. Barbariet, får Falster mulighed for et ordspil, der karakteriserer dagdriveren som uvidende og uden dannelse.

66,1: *Han vidste nok, boor Brunsvig laa o.s.v. ...*] da dagdriveren hader al studering, går han uden om fyrstendømmet Braunschweig med det berømte bibliotek i Wolfenbüttel, hvor Leibniz havde været bibliotekar og Lessing siden blev det.

Rantzaу forstod ikke meningen (*Falsteriana*, s. 132). I *Om Holbergs Levnet*, 1858, s. 40 lancerer C. W. Smith den usandsynlige teori, at der skulle sigtes til Holbergs meddelelse (i 1. Levnedsbrev!) af, hvorledes han og den unge Vinding i 1707 havde glemt en kuffert i Brunsvig: »Skulde der maaskee have gaaet Rygter her hjemme om denne

Hændelse, og skulde maaskee Falster ved dette dunkle Sted ... have havt et saadant Rygte for Øie?».

66,3: *Alberoni*] da Filip d. 5. udjog kardinal Alberoni af Spanien i december 1719 (se indledningen s. 28), synes det at måtte være dagdriver-sønnen og ikke faderen, der har forbindelse med denne aktualitet – eller rettere: de to dagdrivere glider for Falster uvilkaarligt ud i eet, hvad der nok også har været tilfældet i det foregående.

Indførelsen af Alberoni medfører desuden forståelsesvanskeligheder.

Medens dagdriveren hidtil har været typisk figur i fritsvævende almindelighed, forvandles han her til konkret person i konkret forhold. Men hvordan kan denne uduelige danske dagdriver blive et værdifuldt bekendtskab for en stor kardinal, der politiserer på den europæiske scene?

Som forklaring kunne man med holdepunkt i Falsters udbrud i den følgende strofe: »Nu vogner jeg!» gisne på, at han vil have Alberoniforholdet forstået som udsprunget af dagdriverens egne kandestøberiske dagdrømme: digteren har drømt på sin dagdrivers vegne, og en drømmer var i ældre tid ofte det samme som en fantast.

67,1-4: *Hvad ellers sig hans Børn angaar o.s.v. ...*] fra den, der har fantaseret sig op til rådgiver for en Alberoni, føres Falster over til den tanke, at den slags bedrevidere udi egen indbildning er der alt for mange af i vort land. Det følgende udbrud: »Nu vogner jeg!» kunne da indeholde en afstandtagen fra den påstand som reelt overdreven, jvf. det foregående »Ej Skam og Spot!».

Men da meningen med stroferne 66 og 67 kan vendes og drejes også på andre måder, afstår udgiveren fra at videre forklaring og nøjes med at henvise til, at den ædruelige Chr. Rantzau har fundet meningen dunkel og søgt: »... *Alberoni* omdømme siufnes *obscur et longe petitum*, saa wel

- som mange børns Fader» (*Falsteriana*, s. 132). – 67,6: *Head er det, at ...*] d.e. hvad vil det sige, at ... hvad er meningen med, at ... Således også *Utid. Rang-Syge* 67,1. – 67,7: *Fæ*] kvæg. – 67,8: *om Landsens Dagedriver?*] samtlige tryk slutter strofens sidste linje med spørgsmålstegn. Alligevel har Chr. Thaarup i sin udgave 1840 flyttet det op som slutning på 6. linje, hvorved de to sidste linjer bliver Falsters svar på eget spørgsmål – en ændring, der ikke kan forliges med den ovenf. givne tolkning af 67,6 og heller ikke bidrager afgørende til forståelsen af det hele.
- 68,5: *Befordring*] befordring, d.e. fremgang, avancement, karriere. – 68,7-8: *Der gaar jo gjerne Spøgelse o.s.v. ...*] de veturnerede linjer har fynd som et ordsprog, men der findes intet tilsvarende i Maus Samling.
- 69,5-8: *Bør Lyset bos en Undersat o.s.v. ...*] Edv. Holm meddeler om Frederik d. 4. (II, s. 25): »Det var vel bekjendt, at man endnu langt ud paa Natten, naar næsten alle var gaaede til Ro, kunde se Lyset brænde i den flittige Konges Arbejdsværelse», hvorefter han citerer nærv. strofe af Falster.
- 70,8: *Ved Corfits Ulfelds Sude*] var Falsters forslag blevet realiseret, ville man have fået to hinanden supplerende landsforræder. – Ifølge Chr. Rantzau har man (i adelskredse?) ikke kunnet billige, at Ulfeld blev stillet sammen med dagdriveren (*Falsteriana*, s. 132).

Daarers alamodiske Leve-Regler

Tekstforhold

»Daarers alamodiske Leve-Regler« foreligger i 7 tryk fra 1721 til 1749.

De to første har begge årstallet 1721. Det af de to, der indeholder specifikationen »Tydske, Franske«, må anses for det primære, og det andet, som på tilsvarende sted blot har »Franske«, for det sekundære.

Specifikationen svarer til Falsters egen tanke i nævnelser af »den Tydske Glose-Bog samt Frandske Tunge-Amme« i *Ord. Opt.* 4,5-6. Dernæst – og navnlig – er det kun lidt sandsynligt, at sætteren af sig selv skulle have fundet på denne specifikation mod manuskriptet, så meget mindre, som den er besværlig og ikke pynter i trykket: den sætter, der har været ked af besværet, må være nr. 2 i rækken, hans tryk; altså også.

Man får således følgende række af udgaver:

- A = u.st. og med specifikationen, 1721
- B = u.st. og uden specifikationen, 1721
- C = u.st., 1722
- D = København, 1734
- E = København, 1736
- F = København, 1740
- G = København, 1749

Rettelser af trykfejl

Idet nærv. udgave gengiver A's tekst, rettes dog følgende åbenlyse trykfejl i overensstemmelse med de øvrige tryk:

1] det meningsforstyrrende *semikolon* 5,2 rettes til *komma*,
2] *Edees* 6,2 til *Eders*, 3] *Bebelens* 8,5 til *Bibelens*, 4] *kand* 1 16,1 til *kand I* og 5] *maa* i 39,3 til *maa I*.